

İslam'da küçük yaşta evlilik?

www.ateistlerecevap.org/2017/04/islamda-kucuk-yasta-evlilik.html

ateistlerecevap

Nisan 17, 2017

“Önce yazının sonundaki videoları izlemenizi tavsiye ederiz.”

Soru 1: Talak Suresi 4. ayetinde geçen “Adet görmeyenler hususunda tereddüt ederseniz, onların bekleme süresi üç aydır.” hususunu açıklar mısınız? İslam'da evlilik yaşı kaçır?

Değerli kardeşimiz,

1) “Kadınlarınızdan âdetten kesilenlerin iddetinde tereddüt ederseniz, onların iddet süreleri üç aydır. Henüz âdet görmeyenlerin de süreleri böyledir.”(Talak, 65/4) mealindeki ayette yer alan “Henüz âdet görmeyenlerin de süreleri böyledir.” ifadesi, âdet görmemiş kız çocuklarının da evlendirilebileceğini göstermektedir.

Kur'an'ın açık ifadesinden sonra, bunda tereddüt etmek mümkün değildir. Tarih boyunca ve bugün de onlarca kızın on-on iki yaşlarında evlenmeleri bir vakıa olarak ortada duran bir realitedir.

Ayette “Henüz âdet görmeyenlerin de süreleri böyledir.” ifadesinden makul bir yaşta olduğu halde âdet görmeyenleri anlamak gerekir. Örneğin, bir kadın on beş-on sekiz yaşında olduğu halde âdet görmeyebilir ve buna rağmen evlenmiş olabilir. Ayette böyle bir durumdaki kadının iddet süresine de bir ayarlama getirilmiştir. Bu makul sınırı ise toplumun örf ve adetleri belirler. Eğer İslam belli bir yaş sınırı getirseydi, bu insanlar için bir sıkıntı oluşturabilirdi.

Eğer biz ayetteki ifadeden “makul” bir yaş sınırı algılama cihetine gitmezsek, bu takdirde bir yaşındaki çocuğun da evlenebileceğine hükmetmemiz gerekir ki, bunun yanlış olduğu ortadadır.

2) Eskiden beri çok değişik yaşta evlilikler ve zifafa girmeler söz konusudur. İslam'da bu iş, insanların vicdanlarına ve tecrübelerine bırakılmıştır. İnsanlık camiasında -sapık olanlar hariç- çocuk yaştaki kız çocuklarına karşı Őhehvî duyguların kabarmaması Allah'ın insanların vicdanlarına yerleştirdiği fitrî bir sinyaldir. Bu sinyalin ışığında denilebilir ki, altı-yedi yaş grubuyla zifafa girmenin insanlığa yakışmayan bir tutum olduğu vicdanlarda hissedilen bir gerçektir.

Kaynaklarda bildirildiğine göre, kadınlar dokuz yaşında da erginlik çağına girmiş olabilir. Zifafa girmek için kadının yapısı da önemlidir. Belki de asgarî sınırı on iki yaş olarak görülebilir, on beş-on sekiz yaşı gerekli değildir. Fakat bölgelerin örf ve adetlerinin de bunda rolü vardır. Ancak çağımızda tıbbî açıdan, sağlığa en uygun zamanın tespit edilmesi en uygun olanıdır.

İslam alimlerinin kabul ettiği görüşe göre, erginlik çağının tespiti, kadınlar için âdet görmek, erkekler için de ihtilamdır. Kadın için âdetin başlangıcı dokuz yaş, (erkekler için on iki yaş) civarındır. Bu duruma girmiş kadın ve erkekler, ergin ve mükellef kabul edilir. Bu haller görülmediği takdirde, erginlik çağı on beş yaş olarak kabul edilir.(bk. Reddu'l-muhtar, 1/306-307; Cezerî, el-Fıkhu ala'l-mezahibi'l-arbaa, 1/123-127; Zuhaylî, a.g.e, 1/456).

Yaş itibariyle erginlik çağını kadınlar için on yedi, erkekler için on sekiz-on dokuz yaşları kabul eden alimler de vardır.(bk. Mebsut, 7/260-şamile).

Sıcak bölgelerde erginlik çağı ve evlenme yaşı, diğer bölgelere göre daha önceden başlar.

3) Yukarıda da ifade edildiği üzere İslam'da evlilik için belli bir yaş sınırı koymamış, ancak bunu insanların makul göreceği örf-âdetlerine bırakmıştır. Çünkü, gebe kalmaya kabiliyeti olamayacak kadar küçük olan kızlara karşı Őhehvî duyguyu vermemiş ve insanları bu fitrî sinyalle belli bir zemine oturtmuştur.

Alimlerin büyük çoğunluğuna göre, âdet görmenin ilk sınırı dokuz yaştır. Âdet görmek, artık ceninin / çocuğun barınabileceği bir ortamın hazırlandığı anlamına gelir. Bu tekvinî / biyolojik hazırlık, aynı zamanda âdet gören kadının evlenmeye müsait olduğunu gösteren ontolojik bir belgedir. Bununla beraber, nikah akdini kıymak zifafa girmek manasına gelmez. Örneğin bir yaşındaki bir çocuğun nikahı da kıyılabilir ve bu akit sahihtir.

4) "Mısır'da beş yaşındaki bir kızla evlenme" iddiası bize pek doğru gelmiyor. Çünkü, beş yaşındaki kızını evlendirecek bir babanın varlığını düşünemiyoruz. Şayet nikahlasa bile bu çocukla zifafa girecek kadar insanlıktan uzaklaşmış bir kocayı da düşünemiyoruz. Sapıklık meselesi konumuzun dışındadır. Bu tür olayların her yerde olduğu bilinmektedir. Fakat bu davranışı sergileyenlerin sapık-psikopat olduklarına dair kimsenin şüphesi yoktur.

Hız. Aişe kaç yaşında evlenmiştir? (Cevap:1)

Bu konuya değinmemizin amacı ne Hz. Aişe'nin yaşını bahane ederek Efendimiz'e saldıran bahtsızlara, ne de kendi sınır tanımaz Őehvetlerine buradan bir kılıf bulmaya çalışanlara cevap vermektir. Tek amacımız bu konuda kaynaklarımız arasında var olan gerçekleri tespit edip, bunu sizlerle paylaşmaktır.

Bir ilim ve irfan abidesi olan Hz. Aişe validemiz söz konusu olduğunda genel kanı onun Efendimiz'le 6–7 yaşlarında nişanlandığı ve 9–10 yaşlarında ise evlendiği yönündedir. Bu

kadar küçük yaşta evlenmesine yapılan itirazlara ise savunmacı bir üslup ile bölgeye has iklim şartlarının kız çocuklarının erken yaşta buluğa ermesi olarak gösterilir. Gerçekte böyledir? Sahi, Hz. Aişe validemiz, Hücre-i Saadet'e gelin olarak geldiğinde 9–10 yaşlarında mıydı? Savunmaya ve gizlemeye ihtiyaç duymadan kaynaklarımıza müracaat ettiğimizde, Aişe validemizin gerçek yaşını bulmamız açısından elimizin altında onlarca delil olduğunu görürüz. Gelin, yerimiz nispetinde bunlardan hiç değilse bir kaçına değinmeye çalışalım.

Hz. Aişe validemiz Efendimiz ile nişanlanmadan önce, Allah Resulü'nü Taif dönüşü himayesine alan Mekke'nin sayılı tüccarlarından biri olan Mut'im ibn Adiyy'in oğlu Cübeyr ibn Mut'im ile nişanlıydı. Eğer Hz. Aişe'nin 9 yaşında Efendimiz ile evlendiğini kabul edersek, 6-7 yaşında Efendimiz ile nişanlanmış olduğunu ve bu olaydan birkaç sene önce de Cübeyr ile nişanı bozduğunu söylemiş oluruz. Böyle bir iddia ise Hz. Aişe'nin Cübeyr ile nişanlandığında 5–6 yaşlarında olduğunu kabul etmek anlamına gelir ki, bununda açıklanacak hiçbir tarafı olmaz. Ama biz biliyoruz ki, İslam'ı davetin yankıları Mekke'de yayılmaya başladığında Mut'im: "Ben Muhammed'e inanan bir adamın kızını evime gelin olarak almam" diyerek nişanı geri atmış ve bu olaydan birkaç sene sonra da Efendimiz, Hz. Aişe ile nişanlanmıştır.

Diri diri kız çocuklarını toprağa gömen cahiliye Arapları genel itibari ile kız çocuklarının yaşlarını tutmazlardı. Toplumun tüm kınamasına rağmen kızlarını gömmeyip onları büyütenler, çocukları buluğa erdiklerinde Daru'n-Nedve'de bir tören düzenler ve kızlarının artık büyüdüğünü halka ilan ederlerdi. Eğer bu uygulamayı esas alırsak, Hz. Aişe'nin 9 yaşında evlendiği iddiasını, "9 yıldır ay hali görüyordu" şeklinde anlamak gerekecektir. 9 yıldır ay hali görmesi ve bir 9 yılda çocukluk dönemini dikkate alınca, Hz. Aişe validemiz evlendiğinde 18 yaşlarında bir genç kız olduğu anlaşılacaktır.

Hz. Aişe validemiz yıllar sonra Mekke'nin ilk dönemlerinde inen bir sûre olan, Kıyamet Sûresinin iniş zamanı sorulduğu zaman: " Ben Mekke'de sokaklarda oynayan bir çocuk iken Kıyamet Sûresinden şu ayetler nazil oldu" diye cevap vermesi, onun yaşını tespit etmemiz açısından önemli bir işarettir. Bu sûrenin Nübüvvetin 3. yada 4. yılında nazil olduğunu hatırlarsak, Aişe validemizin de oyun oynayacak ve dile getirilen sûreyi aklında tutacak bir yaşta olması gerektiğini de dikkate alırsak; o günlerde en az 6–7 yaşlarında olması icap edecektir. Hz. Aişe'nin Efendimiz ile evliliğinin Nübüvvetin 13. yılında gerçekleştiğini hatırlarsak, demek ki; bu evlilik Kıyamet Sûresinin nazil olmasından yaklaşık 10 yıl sonra olduğunu kabul etmek zorunda kalacağız. Böyle olunca da Aişe validemizin evlendiği zaman yaşının en az 17 yada 18 olduğu anlaşılacaktır.

Birçok tarihi kaynak Aişe validemiz ile ablası Esmâ arasındaki yaş farkının 10 olduğunu söylerler. Hicretin 73. yılında 100 yaşında vefat etmiş olan büyük İslam kadını Hz. Esmâ hicret sırasında 27-28 yaşlarında idi. Eğer o bu yaşlarda idiyse ve Aişe validemizden de 10 yaş büyük idiyse, demek ki Hz. Aişe'de hicret sırasında 18 yaşlarında idi.

Bugün hadis kitaplarımızda yer alan ve Hz. Aişe Validemiz'in Mekke yıllarıyla ilgili olarak anlattığı bazı rivayetler, onun yaşını tespit edebilmemize yardımcı olacak niteliktedir. Bunlardan bir kaçına değinirsek, mesela; Risâletten kırk yıl önce gerçekleşen ve tarih belirlemede bir ölçü olarak kabul gören Fil hadisesinden geriye kalan iki kişiyi Mekke'de dilenirken gördüğünü söylemesi; Mekke'nin en sıkıntılı günlerinde Allah Resulü'nün sabah-akşam kendi evlerine geldiğini ve bu sıkıntılara dayanamayan babası Hz. Ebû Bekir'in de Nübüvvetin 5. veya 6. yılında Habeşistan'a hicret teşebbüsünde bulunduğunu detaylarıyla birlikte anlatması; ilk defa namazın ikişer rekat farz kılındığını, mukim olanlar için daha

sonraları onun dört rekata çıkarıldığını, ancak sefer durumlarında yine iki rekat olarak bırakıldığını ifade etmesi gibi rivayetler onun yaşı konusunda bize ip uçları verecek niteliktedir.

Hiz. Aişe validemizin doğum tarihindeki ihtilafların bir benzeri vefat tarihinde de görülmektedir. Ama biz bazı detayları ve rivayetler arasındaki ilişkileri dikkate alırsak, onun Hicri 58. yılda, 74 yaşlarında vefat ettiğini kabul edebiliriz. Eğer o 74 yaşında vefat etti ise, Efendimiz'den sonra 48 yıl dul olarak yaşadı ise, Allah Resulü ile evliliği de 9 yıl sürdü ise; demek ki, Aişe validemiz, Efendimiz Daru'l-Beka'ya hicret ettiğinde 26, evlendiğinde ise 17-18 yaşlarında idi.

İşte burada ancak birkaçına yer verebildiğimiz delillerden anlaşılacağı gibi, bilinenin aksine Hiz. Aişe validemizin evlilik yaşı 9 veya 10 değil, 18'dir.

Muhammed Emin YILDIRIM

Soru2: Kızların kaç yaşında evlenmeleri uygundur? Hiz. Aişe kaç yaşında evlenmiştir? (Cevap:2)

Değerli kardeşimiz,

Peygamberliğin gelişinden on yıl sonra, elli yaşındayken eşi Hiz. Hatice'yi kaybeden Peygamberimiz (asm.) kendisine hem ev işleri ve çocuklarının bakımında yardımcı olacak, hem de İslâm'a davet faaliyetlerinde destek olacak eşlere ihtiyacı vardı. Bunun için bir yandan yaşlı ve dul bir kadın olan Sevde'yi, öte yandan da en yakın arkadaşı olan Hiz. Ebubekir' in kızı Hiz. Ayşe'yi istetti.

Hiz. Peygamberin bu isteği, vahyin başlangıcından on yıl sonradır. Hiz. Ayşe vahiy başlangıcından beş altı yıl önce doğmuştur. Dolayısıyla Hiz. Ayşe'nin Peygamberimizle evlendiği yaştan on yedi-on sekiz olduğu ortaya çıkar.

Bu konu, daha detaylı bir şekilde Mevlana Şibli' nin "Asr-ı Saadet" kitabında geçer. (İst. 1928. 2/ 997)

Hiz. Ayşe'nin evlendiği zaman yaşının büyük olduğunu, ablası Esmâ'nın biyografisinden kesin olarak anlıyoruz. Eski biyografi kitapları Esmâ'dan bahsederken diyorlar ki:

“Esmâ yüz yaşındayken, Hicretin 73. Yılında vefat etmiştir. Hicret vaktinde yirmi yedi yaşındaydı. Hiz. Ayşe ablasından on yaş küçük olduğuna göre, onun da hicrette tam on yedi yaşında olması icap eder. Ayrıca Hiz. Ayşe, Hiz. Peygamber'den önce Cübeyr'le nişanlanmıştı. Demek evlenecek çağda bir kızdı.” (*Hatemü'l Enbiya Hiz. Muhammed ve Hayatı, Ali Himmet Berki, Osman Keskiöğlü, s. 210*)

NOT: Konuyla ilgili Dr. Reşit Haylamaz'ın “Âişe Vâlidemiz'in Evlilik Yaşı” başlıklı şu makalesini de okumanızı tavsiye ederiz:

Âişe Vâlidemiz'in, altı veya yedi yaşındayken nişanlandığı, on yaşındayken de evlendiği yönündeki rivayetler, 1 onun evlilik yaşıyla ilgili kanaatin oluşmasında bugüne kadar en önemli âmiller olagelmıştır. Bu kanaatin yerleşmesinde, erken yaşlarda evlenmenin o gün oldukça yaygın oluşu ve coğrafi yapının etkisiyle çocuklardaki fizikî gelişmenin daha erken yaşlarda tamamlanması gibi sebeplerin de belirleyici olduğunu unutmamak gerekir. Onun içindir ki konu, dün denilebilecek bir zamana kadar hiç gündeme gelmemiş ve tartışma konusu olmamıştır.

Söz konusu hususu bugün, o günkü şartları nazara almayan ve İslâm'ı da 'dışarı'dan inceleme konusu yapanlar gündeme getirmekte ve meseleyi kendi zaviyelerinden değerlendirip tenkit etmektedir. Bu farklı duruşa İslâm Dünyası'nın tepkisi de aynı değildir;

bir kısmı, meseleyi olduğu gibi kabul etmenin gerekliliği hususunda ısrar ederken² az da olsa diğer bir kısmı, evlendiği dönemde Âişe Vâlidemiz'in, daha olgun bir yaşta olduğunu³ ifade etmektedir. Karşılıklı tepkilerin ağırlığını hissettirdiği bu tartışmalar esnasında, her zaman dengenin korunmadığı; tepkilere cevap teşkil etsin denilirken söz konusu rivayetlerin yok sayıldığı veya bu tavra tepki olarak diğer alternatifleri görmezden gelme yanlışlığına düşüldüğü de bir gerçek.

Bilindiği üzere herkes, kendi yaşadığı devrin çocuğudur ve arkadan gelen nesiller tarafından da, o devrin kültürü esas alınarak değerlendirmeye tâbi tutulmalıdır.

Toplumlar, ortak birikimin neticesinde hâsıl olan 'örf'lere göre yön bulurlar ve bunların hesaba katılmadığı yerde, o toplum hakkında karar verme konumunda olanların isabetinden söz etmek oldukça zor, hatta imkânsızdır.

Meseleye bu zaviyeden bakıldığında, Allah Resûlü' nün neş'et ettiği dönem itibariyle kız çocuklarının erken evlendirildiği⁴ ve bu türlü evliliklerde yaş farkının pek önemsenmediği⁵ bilinen bir vak'adır. Kız çocukları hakkında o günkü toplumun benimsediği olumsuz tavrın ve bu tavrın aileler üzerinde oluşturduğu baskının, bu anlayışı tetiklediği de söylenebilir. Burada, iklim ve coğrafi şartların müsait olması yönüyle çocukların, fizikî gelişimlerini daha erken tamamladığı ve kız çocuklara, kocasının evinde büyümesi gereken birer varlık olarak bakıldığı gerçeğini de unutmamak gerekir. Kaldı ki bu, sadece kız çocuklarıyla ilgili bir mesele değildir; o günkü uygulamalara bakıldığında erkek çocukların da erken yaşlarda evlendirildiği anlaşılmaktadır. Mesela Amr ibn Âs ile oğlu Hz. Abdullah'ın arasındaki yaş farkı, sadece on ikidir ki bu durumda Hz. Amr, dokuz veya on yaşındayken evlenmiş olmalıdır.

Bu bilgilerden hareketle diyebiliriz ki Âişe Vâlidemiz, dokuz yaşındayken evlenmiş olsa bile ortada garipsenecek bir durum yoktur. Şayet böyle bir husus söz konusu olmuş olsaydı, Zeyneb Vâlidemiz'le izdivacında fırtına koparmak isteyenlerle, Benî Mustalık Gazvesi dönüşünde ve hiç olmadık yerde Âişe Vâlidemiz'e iftira atanların, onlar açısından önem arz eden böyle bir meseleyi dillerine dolamamaları düşünülemezdi. Sonuç nasıl olursa olsun sadece başlı başına bu bilgi bile, Âişe Vâlidemiz'in evliliği konusunda olumsuz herhangi bir durumun olmadığını ispat için yeterli bir güce sahiptir.

– *Peki, gerçekte durum nedir? Yaş tespiti konusunda yukarıdaki bilgiler tek alternatif midir?*

Bu soruların cevabını alabilmek için elbette o günlerin kapısını aralamak ve aralanan bu kapılardan girerek meseleyi, deliller üzerinden tetkik etmek gerekmektedir. Dilerseniz, ulaşılan delillerin bize ne ifade ettiğine birlikte bakalım:

1. Risâletin ilk günlerinde Müslüman olanların isimleri sıralanırken, ablası Esmâ Vâlidemiz'le birlikte Âişe Vâlidemiz'in adı da zikredilmektedir. Dikkat çekici olan bu zikrin, Hz. Osmân, Zübeyr ibn Avvâm, Abdurrahmân ibn Avf, Sa'd ibn Ebî Vakkâs, Talha ibn Ubeydullah, Ebû Ubeyde ibn Cerrâh ve Erkam ibn Ebi'l-Erkam gibi 'Sâbikûn-u Evvelûn' tabir edilen en öndekilerin hemen arkasından; Abdullah ibn Mes'ûd, Ca'fer ibn Ebî Tâlib, Abdullah ibn Cahş, Ebû Huzeyfe, Suhayb ibn Sinân, Ammâr ibn Yâsir ve Habbâb ibn Erett gibi isimlerden de önce gerçekleşiyor olmasıdır.⁷ Demek ki Âişe Vâlidemiz, o gün küçük de olsa 'irade' beyanında bulunabilecek bir çağda ve ilk Müslümanlar arasında yer alabilecek bir durumdadır. Söz konusu bilgilerde ondan bahsedilirken, 'O gün o küçüktü.' şeklinde bir kaydın konulmuş olması, bu manayı ayrıca teyit etmektedir.⁸

2. Ablası Esmâ Vâlidemiz'in konumu da bu kanaati güçlendirmektedir; zira onun, on beş yaşında iken Müslüman olduğu bilinmektedir.⁹ Bilinen bir gerçek de onun, 595 yılında dünyaya gelmiş olduğudur.¹⁰ Bütün bunlar, risâletin ilk yılı olan 610 tarihini göstermektedir.

Demek ki Âişe Vâlidemiz, yaşı küçük olmasına rağmen 610 yılında Müslüman olmuştur. Bunun için o gün onun, en azından beş, altı veya yedi yaşlarında olması gerekir ki, on üç yıllık Mekke hayatıyla en az yedi aylık11 Medine günleri de bu tarihe ilave edildiğinde onun, Allah Resûlü ile evlendiği gün –risâletten beş yıl önce dünyaya gelmiş olma ihtimalini esas alacak olursak- en azından on sekiz yaşında olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

3. Mekke günleriyle ilgili olarak Âişe Vâlidemiz,

“Ben Mekke’de oyun oynayan bir kız iken Hazreti Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)’e, ‘Doğrusu, onların asıl buluşma zamanları, kıyamet saatidir; Kıyamet saatinin dehşeti ise, tarif edilemeyecek kadar müthiş ve ne acıdır!’ (Kamer, 54/46) ayeti nâzil oldu.”12

bilgisini vermektedir ki bu bilgi, onun yaşıyla ilgili olarak bize farklı kapılar aralamaktadır. Şöyle ki:

4. Söz konusu ayet, Kamer sûresinin 46. ayetidir ve bütün hâlinde nâzil olan bu sûrenin, İbn Erkam’ın evinde iken ve bi’setin dördüncü (614),13 sekizinci (618) veya dokuzuncu (619)14 yılında indiğine dair farklı rivayetler vardır. Özellikle ayın ikiye yarılma hadisesini ve o gün buna olan ihtiyacı nazara alan bazı âlimler, söz konusu tarihin 614 olması gerektiği üzerinde durmuşlardır ki, bu tarih esas alındığında Hz. Âişe Vâlidemiz, ya henüz dünyaya gelmemiş veya yeni doğmuş demektir. 618 veya 619 tarihi esas alındığında da durum pek değişmemektedir. Zira bu durumda o, henüz dört veya beş yaşında demektir ki her iki yaş da söz konusu hadiseyi kavrayıp yıllar sonra da aktarabilecek bir olgunluğu ifade etmemektedir. Bu durumda ise o, en yakın ihtimalle risâletin başladığı günlerde dünyaya gelmiş olmalıdır.

Burada dikkat çeken başka bir husus da, o günü anlatırken bizzat Âişe Vâlidemiz’in, “Oyun oynayan bir kız çocuğu idim.” şeklindeki beyanıdır. Kendisini ifade ederken kullandığı ‘kız çocuğu’ kelimesinin karşılığı olan ‘câriye’ lafzı, ergenlik çağına geçişi ifade etmekte ve o dönemler için kullanılmaktadır. Arap şairlerinden İbn Yerâ, bu yaşlardaki birisini kastederek maksadını şu şekilde ifade etmektedir: “Sekiz yaşına geldiğinde artık o, benim için bir câriye değil; Utbe veya Muâviye’ye nikahlayabileceğim gelin adayımdır.” Bazı bilginler bu kelimenin, on bir yaşın üzerindeki kız çocukları için kullanıldığını ifade etmektedir.

Kamer sûresinin indiği tarih olarak 614 yılını esas alacak olursak, Âişe Vâlidemiz’in risâletten en az sekiz yıl önce doğmuş olduğu ortaya çıkar ki bu tarih 606 yılına tekabül etmektedir. Bu ise, evlendiği gün onun on yedi yaşında olduğunu ifade eder. Sûrenin indiği tarih olarak 618 yılını kabul ettiğimizde ise onun, 610 yılında dünyaya gelmiş olma ihtimalini ortaya koyar ki bir yönüyle bu, evlendiği gün Âişe Vâlidemiz’in on dört yaşında olduğu sonucunu doğururken diğer taraftan onun, risâletten dört yıl sonra dünyaya gelmiş olamayacağını ispat eder.

Bu bilgilerle birinci maddede ifade edilenleri yan yana getirdiğimizde, Âişe Vâlidemiz’in 606 yılında dünyaya geldiği ve on yedi veya on yedi buçuk yaşında iken de evlendiği sonucuna ulaşmamız mümkün olmaktadır.

5. Âişe Vâlidemiz’in Mekke yıllarıyla ilgili olarak anlattığı bazı hatıralar da bunu destekler mahiyettedir. Mesela:

- a) Risâletten kırk yıl önce gerçekleşen ve tarih belirlemede bir kıstas olarak kabul gören Fil hadisesinden geriye kalan iki kişiyi Mekke’de dilenirken gördüğünü söylemesi;
- b) Mekke’nin en sıkıntılı günlerinde Allah Resûlü’nün sabah-akşam kendi evlerine geldiğini ve bu sıkıntılara dayanamayan babası Hz. Ebû Bekir’in de Habeşistan’a hicret teşebbüsünde bulunduğunu detaylarıyla birlikte anlatması;

c) İlk defa namazın ikişer rekat farz kılındığını, mukim olanlar için daha sonraları onun dört rekata çıkarıldığını, ancak sefer durumlarında yine iki rekat olarak bırakıldığını ifade etmesi;
d) *“Biz İsfâ ve Nâile’yi, Kâbe’de cürüm işlemiş ve bu sebeple Allah’ın kendilerini taş hâline getirdiği Cürhümlü bir adamla kadın olarak duyup dururduk.”*²⁰

gibi ifadelerle ilk günlerle ilgili nakillerde bulunması gibi daha pek çok hâtırat, daha ilk günlerden itibaren onun, gelişmeleri takip edebilecek bir çağda olduğunu ifade etmektedir. 6. Efendimiz’le izdivacı söz konusu olduğu günlerde Âişe Vâlidemiz’in, Mut’im ibn Adıyy’in oğlu Cübeyr ile sözlü oluşu da bu kanaati güçlendirmektedir. Burada ayrıca dikkat çeken husus, söz konusu teklifin, Havle binti Hakîm gibi aile dışından birisi tarafından gündeme getirilmiş olmasıdır. Açıkça bu onun, o gün evlilik çağına gelmiş ve evlendirilebilecek genç bir kız olduğunu ifade etmektedir.

Söz konusu ‘sözlülük hali’nin, İbn Adıyy ailesi tarafından ve oğullarının anlayışı değişir gerekçesiyle feshedildiği de bilinen bir gerçektir.²¹ Burada akla, İbn Adıyy ailesinin, oğullarının anlayışını değiştireceklerinden endişe ettikleri Ebû Bekir ailesiyle böyle bir akdi niye ve ne zaman yaptıkları sorusu gelmektedir. Bunun en makul cevabı söz konusu akdin, ya risâletten önce veya İslâm’ın açıktan tebliğinin başlamadığı dönemde gerçekleşmiş olduğu şeklindedir ki her iki durumda da onun, bi’setin dördüncü yılında dünyaya gelmiş olma ihtimali söz konusu olamaz; hatta bu, sanıldığından da erken yıllarda dünyaya gelmiş olabileceğini düşündürmektedir.

Bu kararın, açıktan tebliğin başladığı dönemde alınmış olma ihtimali nazara alınacak olursa bu tarihin, İbn Erkam’ın evinden çıkış günleri olan 613-614 yıllarını ifade ettiği görülecektir ki bu, sözlendiği dönem itibarıyla onun henüz dünyaya gelmediğini kabullenmek demektir. Bu durumda, söz konusu akitten bahsetmenin de imkânı yoktur. Öyleyse bu sözün bozulduğu tarihlerde onun, en azından yedi veya sekiz yaşında olduğunu kabullenmemiz gerekir ki bu da onun, takriben 605 tarihinde dünyaya gelmiş olduğunu göstermektedir.²³

7. Mevzuya ışık tutması bakımından Âişe Vâlidemiz’le diğer kardeşlerinin arasındaki yaş farkı da dikkat çekicidir. Bilindiği gibi Hz. Ebû Bekir (radiyallahü anh)’ın altı çocuğu vardır; bunlardan Hz. Esmâ ve Hz. Abdullah, Kuteyle binti Ümeys’ten; Hz. Âişe Vâlidemiz’le Hz. Abdurrahman, Ümmü Rûmân (r.anha)’dan; Muhammed, Esmâ binti Ümeys’ten ve Ümmü Gülsüm de Habîbe binti Hârice’den dünyaya gelmiştir. Bu durumda Esmâ Vâlidemiz’le Hz. Abdullah; Abdurrahmân ile de Âişe Vâlidemiz anabir kardeşlerdir ve bu her iki anabir kardeşlerin arasındaki yaş farkları konumuza ışık tutacak mahiyettedir; şöyle ki:

a) Hz. Ebû Bekir’in ilk kızı olan Esmâ Vâlidemiz, hicretten yirmi yedi yıl önce 595 tarihinde dünyaya gelmiştir.²⁴ Allah Resûlü’nün hicreti esnasında Zübeyr ibn Avvâm ile evli ve o gün altı aylık hamiledir. Bir diğer ifadeyle o gün yirmi yedi yaşındadır.²⁵ Üç ay sonra Medine’ye hicret ederken Kuba’da oğlu Abdullah’ı dünyaya getirecektir. Yetmiş üç yılında ve yüz yaşındayken, hatta dişleri bile dökülmemiş halde vefat etmiştir.

Âişe Annemiz ile ablası Esmâ Vâlidemiz’in arasındaki yaş farkı ondur.²⁶ Buna göre (595+10=605) Âişe Vâlidemiz’in doğumunun 605; hicretteki yaşının da (27-10=17) olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Evlilik hicretten yedi ay sonra²⁷ gerçekleştiğine göre demek ki, bu sıralarda Âişe Vâlidemiz’in yaşı, on yedi’yi aşmış, on sekiz yaşına yaklaşmış demektir. Bedir’in hemen akabindeki Şevvâl ayında evlendiği bilgisini esas aldığımızda ise onun, evlendiği gün on sekiz yaşını aşmış on dokuza adım attığını kabullenmemiz gerekmektedir.

b) Burada dikkat çeken bir diğer husus da, Âişe Vâlidemiz’in anabir kardeşi olan Hz.

Abdurrahman ile arasındaki yaş farkıdır. Bilindiği gibi Hz. Abdurrahman, Hz. Ebû Bekir'in büyük oğludur ve ancak Hudeybiye'den sonra Müslüman olacaktır. Bedir'de, babasıyla karşılaşmamaya özen gösteren de odur ve o gün Abdurrahman, yirmi yaşındadır.²⁸ Buna göre o, 604 yılında doğmuş olmalıdır. Kardeşler arası yaş farkının genelde bir veya iki olduğu bir toplumda, ağabeyi 604 yılında dünyaya gelen bir kardeşin 614 yılında doğması ve tabii olarak iki kardeşin arasında on yaş gibi bir farkın meydana gelmiş olma ihtimali çok zayıftır ve bunu destekleyen herhangi bir delil de bulunmamaktadır.

8. Âişe Vâlidemiz'in vefat tarihi konusunda gelen rivayetler de bu kanaati güçlendirmektedir. Zira onun vefat ettiği yıl ve o günkü yaşıyla ilgili olarak hicrî 55, 56, 57, 58 veya 59; 29 yaşıyla alakalı olarak da altmış beş, altmış altı, altmış yedi veya yetmiş dört³⁰ gibi farklı tarih ve rakamdan bahsedilmektedir. Bu ise, doğum tarihinde olduğu gibi onun vefat tarihiyle ilgili de kesin bir kabulün olmadığını göstermektedir.

Özellikle 58. yılında ve 74 yaşında iken vefat ettiğini ifade eden rivayette, onun vefat ettiği günün çarşamba olduğu, vefat tarihinin, Ramazan ayının on yedinci gecesine denk geldiği, vasiyeti üzerine Vitir namazından sonra Cennetü'l-Bakî'ye geceleyin defnedildiği, yine vasiyeti gereği namazını, Hz. Ebû Hüreyre'nin kıldırıldığı, mezarına da ablası Hz. Esmâ'nın iki oğlu Abdullah ile Urve, kardeşi Muhammed'in iki oğlu Kâsım ve Abdullah ile diğer kardeşi Abdurrahman'ın oğlu Abdullah gibi isimlerin indirdiği gibi detayların bulunması,³¹ diğerlerine nispetle bu bilginin daha güçlü olduğu izlenimi vermektedir. Öyleyse bu tarihi esas alarak bir hesaplama yapacak olursak onun, Efendimiz'in irtihalinden sonra kırk sekiz yıl daha yaşadığını ($48+10=58+13=71+3=74$) görmekteyiz ki bu hesaba göre o, risâletten üç yıl önce dünyaya gelmiş demektir.

Bu durumda evlendiği gün onun, ($74-48=26-9=17+7$ ay) on yedi yılını yedi ay geçtiği anlaşılmaktadır.

Yukarıdaki bilgilere ilave olarak, erkek çocukların bile yoldan geri çevrildiği Uhud günü onun da cephede oluşu,³² ilmî meselelerdeki derinliği, İfk Hadisesi karşısında ortaya koymuş olduğu olgun tavır ve beyanları, Fâtıma Vâlidemiz'le arasındaki yaş farkı, hicret ve sonrasında yaşanan gelişmelere detaylarıyla birlikte vukûfiyeti, Medine'ye intikal ettikten sonra evlilik işinin, bizzat babası Hz. Ebû Bekir'in gündeme getirmesiyle ve mehir takdirinden sonra gerçekleşmiş olması,³³ model bir şahsiyet olarak Efendimiz'in toplum önündeki rehberlik konumu, peygamberlik hassasiyeti ve baba şefkati, gelen ayetlerde evlilik yaşıyla ilgili olarak rüşd şartının getirilmiş olması,³⁴ onun yaşı ve evliliğiyle ilgili rivayetlerin farklılık arz etmesi yönüyle kesinlik ifade etmiyor oluşu,³⁵ o günkü yaşını ifade ederken bizzat Âişe Vâlidemiz'in, şüphe ifade eden "altı veya yedi" tabirini kullanması, o günün toplumlarında doğum ve ölüm tarihlerinin bugünkü kadar net tespit edilmiyor oluşu gibi bilgiler üzerinde de durulabilir.

Ancak netice değişmemekte ve bunların hepsi, onun risâletten önce dünyaya geldiği, on dört veya on beş yaşlarındayken nişanlandığı ve on yedi veya on sekiz yaşlarındayken de Allah Resûlü (s.a.s.) ile evlendiği şeklindeki kanaati kuvvetlendirmektedir.

Bu durumda bize, nişanlandığında 6 veya 7, evlendiğinde ise 9 yaşlarında olduğu şeklindeki rivayetleri, 'O görünümde birisi idim.' manasına hamledip te'lif etmek düşecektir.³⁶ Hz. Âişe Annemiz'in, fizikî durumu itibarıyla zayıf bir bünyeye sahip olduğu bilgisi de bu yorumu güçlendirmektedir. Zira o, fizikî şartlardan çabuk etkilenen ve yaşlılarına göre kendini daha küçük gösteren bir beden taşıyordu; Medine'ye hicret sırasında hastalanması,³⁷ annesi tarafından özel ilgi gösterilerek iyileştirilmeye çalışılması,³⁸ Benî Mustalık Gazvesi dönüşünde, içinde sanılarak hevdecinin deve üzerine

yerleştirilmesi ve bu sırada onun hevdeç içinde olup olmadığının bile anlaşılammış olması³⁹ gibi hadiseler de bu durumu desteklemektedir.

Özetle Âişe Vâlidemiz, dokuz yaşında iken evlenmiş olsa bile o günkü toplum telakkilerine göre bu çok tabii ve doğal olmakla birlikte hadiseye daha genel bakıldığında onun, on yedi veya on sekiz yaşlarında iken 'Mü'minlerin Annesi' hüviyetini kazandığı anlaşılmaktadır.

Burada akla, "Madem öyle; bugüne kadar bu mesele niye bu şekilde gündeme gelmedi?" şeklinde bir soru gelmektedir. Başta da ifade edildiği gibi, yakın zamana kadar bu hususta olumsuz hiçbir beyan serdedilmemiş; ne *Ebû Cehil* gibi her fırsatı aleyhte değerlendiren muannit bir firavundan ne de *Abdullah ibn Übeyy ibn Selûl* gibi olmadık yerden fitne ve iftira üreten nifakın adresi olmuş birisinden, bu evliliğe herhangi bir itiraz söz konusu olmamış, olamamıştır. Çünkü ortada itiraz edilecek herhangi bir durum yoktur. O günkü telakkilere göre her iki durum için de tabii bir kabullenme söz konusudur ve muhtemelen bu durum, konuya farklı yaklaşp yeni bir bakış açısı getirme ihtiyacını da netice vermemiş, dolayısıyla söz konusu haberlerin doğruluğu veya alternatif bilgilerin varlığı hususunda İslâm âlimlerinin farklı bir mütalaada bulunmaları da mümkün olmamıştır.

Dipnotlar

1. bk. *Buhârî, Menâkıbü'l-Ensâr* 20, 44; *Müslim, Nikâh* 71; *Fedâilü's-Sahâbe* 74; *Ebû Dâvûd, Edeb* 55; *İbn Mâce, Nikâh* 13; *Nesâî, Nikâh* 78; *Dârimî, Nikâh* 56.
2. bk. *Azimli, Mehmet, Hz. Âişe'nin Evlilik Yaşı Tartışmalarında Savunmacı Tarihçiliğin Çıkmazı, İslâmî Araştırmalar, Cilt 16, Sayı 1, 2003, s. 28 vd.*
3. bk. *Doğrul, Ömer Rıza, Asr-ı Saâdet, Eskişehir Kütüphanesi (Eser Kitabevi), İstanbul, 1974, 2/141 vd;* *Nedvî, Seyyid Süleyman, Hazreti Âişe, Mütercim Ahmet Karataş, Timaş Yayınları, İstanbul, 2004, s. 21 vd.* *Savaş, Rıza, Hz. Âişe'nin Evlenme Yaşı İle İlgili Farklı Bir Yaklaşım, D. E. Ü. İlahiyât Fak. Dergisi. 4, İzmir, 1995, s. 139-144;* *Yüce, Abdülhakim, Efendimiz'in Bir Günü, Işık Yayınları, İstanbul, 2007, s. 82, 83.*
4. *Efendimiz'in dedesi Abdulmuttalib'in çok erken yaşlarda Hâle binti Üheyb ile evlendiği, Efendimiz'in annesi Âmine ile babası Abdullah'ı da bu yaşlardayken evlendirdiği, hatta her iki evliliğin aynı mecliste gerçekleştiği, bu sebeple Efendimiz ile amcası Hz. Hamza arasında yaş farkının neredeyse aynı olduğu bilinmektedir.*
5. *Efendimiz'e bir de sıhriyet yönüyle yakın olabilme düşüncesiyle Hz. Ömer, aradaki yaş farkına rağmen Hz. Ali'nin kızı Ümmü Gülsüm'le evlenmiş ve o günkü toplum tarafından bu evlilik asla yadırganmamıştır.*
6. bk. *İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Gâbe, 3/240.*
7. bk. *İbn Hişâm, Sîre, 1/271; İbn İshâk, Sîre, Konya, 1981, 124.*
8. bk. *İbn Hişâm, Sîre, 1/271; İbn İshâk, Sîre, 124.*
9. *Nevevî, Tehzîbü'l-Esmâ, 2/597; Hakim, Müstedrek 3/635.*
10. *Nevevî, Tehzîbü'l-Esmâ, 2/597; Hakim, Müstedrek 3/635.*
11. *Âişe Vâlidemiz'in, hicretten yedi ay sonraki Şevvâl değil de Bedir sonrasına denk gelen ikinci yılın Şevvâl ayında evlendiği de ifade edilmektedir. Bu durumda onun evlilik yaşı, bir yıl daha gecikmiş demektir. bk. Nevevî, Tehzîbü'l-Esmâ, 2/616.*
12. bk. *Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân 6, Tefsîru Sûre, (54) 6; Aynî, Bedruddîn Ebû Muhammed Mahmûd ibn Ahmed, Umdetü'l-Kârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 20/21; Askalânî, Fethu'l-Bârî, 11/291.*
13. *Suyûtî, İtkân, Beyrut, 1987, 1/29, 50; Doğrul, Asr-ı Saadet, 2/148.*
14. *Sekizinci veya dokuzuncu yıl ihtilafı, ay farkından kaynaklanmaktadır. Zira konunun anlatıldığı bazı rivayetlerde sekizinci yılın sekizinci ayı gibi bir ayrıntı dikkat çekmektedir.*

15. Günümüzde bu bilgileri değerlendirip ihtimal hesabı yapan bazı insanlar, Hz. Âişe Vâlidemiz'in evlendiği günkü yaşının en az on dört olduğu, bunun yirmi iki, yirmi üç, yirmi dört veya yirmi sekiz olma ihtimalinin de bulunduğu sonucuna gitmektedirler ki, herhangi bir mesnede dayanmadığı için biz bu türlü yorumlara iltifat etmedik.

16. İbn Manzur, Lisanü'l-Arab 13/138.

17. Bu bilgiyi onun dışında sadece ablası Esmâ Vâlidemiz intikal ettirmektedir. bk. İbn Hişâm, Sîre, 1/176; Heysemî, Mecmaü'z-Zevâid, 3/285; İbn Kesîr, Tefsîr, 4/553; Bidâye, 2/214; Kurtubî, Tefsîr, 20/195.

18. bk. Buhârî, Salât 70, Kefâle 5, Menâkıbü'l-ensar 45, Edeb 64; Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 6/198. Bu durumda, Âişe Vâlidemiz'in söz konusu hadiseyi ifade ederken, "Kendimi bildim bileli ben, ebeveynimi hep dindar olarak gördüm." mealindeki sözü, "Doğduğum zaman bu evde İslâm vardı." manasından daha ziyade "Etrafımı tanımaya başladığımda hep İslâm'la muhatap oldum." manasına hamedilmelidir.

19. bk. Taberânî, Mu'cemü'l-Kebîr, 2/285, 286; Mu'cemü'l-Evsât, 12/145; İbn Hişâm, Sîre, 1/243. Bu bilgiyi ondan başka bize, sadece İbn Abbâs, Selmân-ı Fârisî ve Sâib ibn Yezîd intikal ettirmektedir. Selmân-ı Fârisî Efendimiz'le Medine'de buluşmuş, Sâib ibn Yezîd de hicretten üç yıl sonra Medine'de dünyaya gelmiştir. İbn Abbâs ise, bi'setin onuncu yılında, hicretten üç yıl önce ve Şi'b-i Ebî Tâlib sürgününde dünyaya gelmiştir. Demek ki her üç sahabenin de ne Mekke'nin ilk yıllarında kılınan ikişer rekat namaza şahit olmalarına ne de miraç gecesiyle gelen beş vakit namaz emrini görüp intikal ettirmelerine imkan yoktur. Öyleyse bu husus, bizzat Efendimiz'den duyarak bize anlattığı bir mesele değilse Hz. Âişe Vâlidemiz'in müşahede ederek yaşadığı bir gerçektir. Bu ise onun, daha ilk günlere muttali olduğunu ve yaşının da o gün bütün bunları kavrayacak noktada bulunduğunu ifade etmektedir.

20. İbn Hişâm, Sîre, 1/83.

21. Buhârî, Nikâh 11; Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 6/210; Heysemî, Mecmaü'z-Zevâid, 9/225; Beyhakî, Sünen, 7/129; Taberî, Târih, 3/161-163.

22. Onun için bazıları bu tarihte onun, on üç veya on dört yaşlarında bir genç kız olduğunu söylemektedir. bk. Savaş, Rıza, D. E. Ü. İlahiyat Fak. Dergisi. 4, İzmir, 1995, s. 139-144.

23. bk. Berki, Ali Hikmet, Osman Eskioğlu, Hatemü'l-Enbiya Hz. Muhammed ve Hayatı, 210. Burada zayıf da olsa başka bir ihtimalden söz edilebilir; o da onun, doğumunu takip eden yıllarda, 'beşik kertmesi' benzeri ve ebeveynler arası bir sözleşme ile karşı karşıya olma durumudur. Ancak ilgili metinlerin hiçbirinde bunu teyit eden herhangi bir ayrıntı yoktur.

24. Nevevî, Tehzîbü'l-Esmâ, 2/597.

25. age.

26. Beyhakî, Sünen, 6/204; İbn Mende, Ma'rifetü's-Sahâbe, Köprülü Kütüphanesi, No: 242, Varak: 195 b; İbn Asâkir, Târihu Dimeşk, Terâcimü'n-Nisâ, Dimeşk, 1982, s. 9, 10, 28; Mes'ûdî, Mürûcu'z-Zehab, 2, 39; İbn Sa'd, Tabakâtü'l-Kübrâ, Beyrût, 1968, 8/58.

27. Bu evliliğin, hicretten altı ay veya sekiz ay sonra yahut yaklaşık bir buçuk yıl sonra ve Bedir'in akabinde gerçekleştiğini ifade eden rivayetler de vardır. bk. İbn Sa'd, Tabakât, 8/58; İbn Abdilberr, İstîâb, 4/1881; Nedvî, Sîretü's-Seyyideti Âişe Ümmi'l-Mü'minîn, Tahkîk: Muhammed Rahmetullah Hâfız en-Nedvî, Dâru'l-Kalem, Dimeşk, 2003, 40, 49.

28. İbn Esîr, Üsdü'l-Gâbe, 3/467.

29. İbn Abdilberr, İstîâb, 2/108; Tehzîbü'l-Kemâl, 16/560.

30. bk. İbn Sa'd, Tabakât, 8/75; Nedvî, Sîretü's-Seyyideti Âişe, 202.

31. İbn Abdilberr, İstîâb, 2/108; Doğrul, Asr-ı Saadet, 2/142
32. bk. Buhârî, Cihâd, 65.
33. bk. Taberânî, Kebîr, 23/25; İbn Abdilberr, İstîâb, 4/1937; İbn Sa'd, Tabakât, 8/63.
34. bk. Nisâ sûresi, 6.
35. "Hicretten bir buçuk, iki veya üç yıl önce", "altı veya yedi yaşındayken", "Hz. Hatîce'nin vefat ettiği yıl veya vefatından üç yıl sonra", "hicretten yedi, sekiz ay sonra, hicretin ilk senesi" veya "Bedir'in akabinde" gibi farklı rivayetler için bk. Buhârî, Menâkıbü'l-ensar 20, 44; Müslim, Fedâilü's-Sahâbe 74; Aynî, Umde, 1/45; İbn Abdilberr, İstîâb, 4/1881; Nedvî, Sîretü's-Seyyideti Âişe, 40, 49.
36. Hatta konuyla ilgili değerlendirmelere tepkiyle yaklaşan bazıları, "altı veya yedi yaşlarında idim" ifadesini ravinin bir hatası olarak görüp bu cümlelerin, "risâlet geldiğinde altı veya yedi yaşlarında idim" şeklinde olması gerektiğini söylemektedirler.
37. bk. Buhârî, Menâkıbü'l-ensar 43, 44; Müslim, Nikâh 69; İbn Mâce, Nikâh 13.
38. Buhârî, Menâkıbü'l-ensar 44; Müslim, Nikâh 69; Ebû Dâvûd, Edeb 55; İbn Mâce, Nikâh 13; Dârimî, Nikâh 56; Taberânî, Kebîr, 23/25; İbn Abdilberr, İstîâb, 4/1938; İbn Sa'd, Tabakât, 8/63; İbn İshâk, Sîre, Konya, 1981, 239
39. bk. Buhârî, Şehâdât 15; Megâzî, 34; Tefsîr, (24) 6; Müslim, Tevbe 56; Tirmizî, Tefsîr, (63) 4; İbn Sa'd, Tabakât, 2/65; İbn Hişâm, Sîre, 3/310.